

סוג הבחינה: בגרות לבתי ספר על-יסודיים
 מועד הבחינה: קיץ תשס"ד, 2004
 מספר השאלון: 905031

מדינת ישראל
משרד החינוך התרבות והספורט

חיבור עברי

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

- א. משך הבחינה: שלוש שעות.
- ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בבחינה זו שישה נושאים (1-6).
 נושאים 1-4 מלווים בקטעים לקריאה,
 נושא 5 כולל מובאה (ציטטה); נושא 6 ללא טקסט מלווה.
 עליך לכתוב חיבור (בהיקף של 2-3 עמודים) על אחד מהנושאים = 100 נקודות.
- ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.
- ד. הוראות מיוחדות:
 (1) הקפד לציין את מספר הנושא שבחרת, ולהעתיק את כותרתו.
 (2) הקפד על כתב ברור ועל תקינות הלשון, על כתיב נכון ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, חישובים וכדומה).
 רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

בהצלחה!

/המשך מעבר לדף/

בבחינה זו שישה נושאים (1-6).
 בחר באחד מהנושאים וכתוב עליו חיבור (בהיקף של 2-3 עמודים).
 הקפד לציין את מספר הנושא שבחרת ולהעתיק את כותרתו.

שים לב:

נושאים 1-4 מלווים בקטעים לקריאה, נושא 5 כולל מובאה. נושא 6 ללא טקסט מלווה.
 יש לכתוב חיבור בזיקה לקטע או למובאה ועל פי ההנחיות.

נושא 1: מסעות לחלל – תרומה לאנושות. האומנם?

בזמן האחרון ארצות-הברית מחדשת את המסע לכיבוש החלל.
 כותב הקטע שלפניך מבטא תמיכה בתכנית זו ושולל את הביקורת עליה.
 קרא את הקטע, וכתוב מאמר תגובה בנושא זה.
 במאמך תאר את ההתלבטות בדבר המשך המסעות לחלל על פי הקטע ועל פי הידוע לך,
 הגב על הטיעונים שבקטע, והבע את עמדתך בנושא.

פופוליסטים מהחלל הקרוב

(מעובד על פי מאמר מאת חגי סגל, מעריב, כ"ו בטבת תשס"ד, 20 בינואר 2004)

נשיא ארצות-הברית, ג'ורג' בוש, הודיע על תכנית לשלוח שוב אסטרונאוטים לירח ואחר כך למאדים.
 רוב האמריקנים הגיבו על פרסום התכנית של נשיאם במשיכת כתפיים ובפיהוק קולני. בשבוע הבא יגיע רכב
 החלל "אופורטוניטי" למאדים. זהו הרכב השני המגיע למאדים בחודש האחרון, אולם מעט מאוד אנשים יחסירו
 פעימה אם יראו תצלומים שהוא ישגר מן המאדים [...] קופרניקוס וגלילאו מתפלצים בקברם לנוכח האדישות.
 פוליטיקאים אמריקנים ומעצבי דעת קהל לועגים לתכנית החלל החדשה של בוש. הם מותחים ביקורת
 על עלותה וקושרים בין המסע למאדים לבין המצב בעירק. במשך שנים רבות הם הסיתו את הציבור נגד
 תכנית החלל וטענו שמפעלי החלל של נאס"א הם מותרות. במידת-מה הם מילאו את התפקיד המחפיר שמילאה
 הכנסייה הקתולית במלחמתה באסטרונומיה המודרנית לפני 400 שנה; גם הכנסייה סברה שמדובר בדבר מיותר.
 בגללם פיתח הציבור הרחב יחס של חשדנות כלפי חקר החלל, שהוא אולי האתגר הכי חשוב בדורותינו.
 לכן חשוב להדגיש שתכנית בוש לחקר החלל היא פוליסת הביטוח של האנושות לקראת הבאות. בזכותה
 לא רק נרחיב את ידיעותינו על היקום, דבר שהוא מצווה בפני עצמה, אלא גם נפיק רווח מוסף בשלל תחומי
 מדע, ובסופו של דבר ישתלם המבצע לכולנו. ידוע שמאמץ מדעי המרוכז בתחום אחד מניב הצלחות בתחומים
 שונים ובלתי צפויים: אתה פותר בעיה קשה במתמטיקה, ותורם בעקיפין לפריצת דרך בטיפול בסרטן. אתה
 מקים מושבה למחקר מדעי על הירח בשנת 2010, ופותר את בעיית התפוצצות האוכלוסין של סין בשנת 2100.
 נכון, מושבות בירח ותמונות מהמאדים עולות המון כסף, אבל הן שוות כל דולר!

נושא 2: תפקידה של ישראל במאבק באנטישמיות

ההתגברות של האנטישמיות בעולם מעלה שאלות בנוגע לתפקיד של מדינת ישראל בהתמודדות עם תופעה זו.

כתוב מאמר ובו **תאר** את התגברות האנטישמיות בעולם על פי הקטע ועל פי הידוע לך, **פרט** את השפעותיה, והצע דרכים שבעזרתן יוכלו מדינת ישראל ככלל ותלמידי בית ספר בפרט להתמודד עם בעיה זו.

אנטישמיות באלף השלישי

(מעובד על פי פנים לכאן ולכאן, שבט תשס"ד, ינואר 2004)

אחרי ימי הביניים החשוכים, אחרי עלילות הדם ואחרי השואה שעברה על העם היהודי, אפשר היה לקוות שהקיץ הקץ על האנטישמיות. אך מתברר שתקוות לחוד ומציאות לחוד. האנטישמיות לא נעלמה, היא חיה וקיימת בטלוויזיה של אבו דאבי, בוועידה לזכויות האדם בדרבן, בעיתונות המצרית, הצרפתית והבלגית, בדבריו של ראש ממשלת מלזיה, והיכן בעצם לא? כיום יעד האנטישמיות השתנה במקצת: הוא מכוון לא רק נגד יהודים אלא גם נגד ישראל וישראלים. באנטישמיות המודרנית יש משום התרת דמם של יהודים, והיא מסוכנת כשם שהייתה במאות הקודמות [...]

עם זאת יש להיזהר מהכללות ומתחושה ש"העולם כולו נגדנו". יש לזכור כי לא כולם אנטישמים, וכי בקרב העמים השונים יש הנלחמים באנטישמיות ויש רבים האוהדים את ישראל ואת העם היהודי [...]. לצד אלה החשים איום וחוששים לטרגדיה גדולה העתידה לבוא על עם ישראל, יש גם הטוענים כי אין להתרגש מתופעת האנטישמיות בעולם. לדעתם, תמיד יהיו אנשים שטופי שנאה כלפי דת שונה, תרבות שונה וצבע עור שונה, אולם הם טוענים כי השפעתם של אנשים כאלה אינה רבה. השאלה הנשאלת כיום היא כיצד אפשר להתמודד עם תופעה זו, ומהו תפקידה של מדינת ישראל במאבק.

נושא 3: תרבות הצריכה

הקטע שלפניך מציג דרך להתמודדות עם תופעת הצריכה המוגברת. כתוב מאמר ובו **תאר** תופעה זו, ו**פרט** את גורמיה ואת תוצאותיה על פי הידוע לך. **חוה** את דעתך על דרך ההתמודדות המוצעת בקטע, והצע דרכים נוספות להתמודדות עם הבעיה.

היום: יום ללא קניות

(מעובד על פי כתבה בידעיות אחרונות, ג' בכסלו תשס"ד, 28 בנובמבר 2003)

29 בנובמבר יצוין ברחבי העולם כ"יום ללא קניות". יזמו אותו ארגונים המתנגדים לתרבות הצרכנות והחומרנות בעולם המערבי, ומטרתו: לקחת חופשה של יום אחד מהמרוץ אחר קניות, הנחות ומבצעים. במקום זאת המארגנים מציעים לבלות בחיק המשפחה והחברים ולהטמיע את המסר כי סיפוק אמתי הוא סיפוק רוחני.

יום ללא קניות נועד להעלות בעולם את המודעות לשאלות מוסריות ולפגיעה באיכות הסביבה הנובעות מתרבות הצריכה. כך, למשל, המדינות המתועשות, שאוכלוסייתן היא 20% בלבד מאוכלוסיית העולם, מכלות יותר מ-80% מהמשאבים הטבעיים של כדור הארץ.

29 בנובמבר, קצת לפני חג המולד, נבחר להיות "יום ללא קניות" דווקא משום שבעולם הנוצרי הוא אחד הימים שבו נערכות קניות רבות וקופות הקניונים מתקתקות בלי הרף.

/המשך בעמוד 4/

נושא 4: הרחבת השכלה לעומת התמחות מקצועית בבית הספר העל-יסודי

בקטע שלפניך מתוארת תופעה של ירידה בלימוד המקצועות ההומניסטיים בבית הספר העל-יסודי לעומת עלייה בלימוד מקצועות המקנים התמחות מקצועית. כתוב מאמר ובו **הצג** תופעה זו על פי הקטע ועל פי הידוע לך, **דון** ביתרונותיה ובחסרונותיה, **והבע** את עמדתך כלפיה.

* * *

בשנים האחרונות ירדה מאוד קרנם של המקצועות ההומניסטיים הבסיסיים – היסטוריה וספרות – בבתי הספר בישראל. בתיכונים רבים לא נפתחו השנה מגמות של לימודים מוגברים (5 יחידות לימוד לבגרות) בהיסטוריה ובספרות, ומקצועות אלה נלמדים רק כמקצוע חובה (2 יחידות לימוד). מנהל אחד התיכונים מאשר זאת ואומר ש"כבר זמן-מה אין די תלמידים המתעניינים בהיסטוריה או בספרות, וגם לא בתנ"ך, והמגמות האלה אינן נפתחות". על השאלה "מדוע?" הוא עונה כי לדעתו אלה הם פני הדור, ואין מה לעשות. לעומתו, מנהל בית ספר אחר טוען כי בבית ספרו לא ניכר משבר בלימודים ההומניסטיים, וכי מדי שנה בשנה נפתחות מגמות ללימודים מוגברים בהיסטוריה ובספרות. "האתגר הוא להקנות בתיכון השכלה רחבה ומאוזנת. אנחנו מדגישים לפני התלמידים שמוטב שלא להתמחות מוקדם מדי", הוא אומר. "קשה לבנות מסורת של השכלה, טקסטים אוניברסליים, אסתטיקה ואתיקה, כשזונחים את ההיסטוריה והספרות ולומדים על טלוויזיה ועיתונים".

לדעה זו מצטרפת מנהלת אחד מבתי הספר. לדבריה, בבית ספרה מנסים לעודד תלמידים ללמוד את "המקצועות ההומניסטיים והפחות תכליתיים". היא מוסיפה כי "אין זה התפקיד שלנו ללמד את הילדים להתמחות במחשבים, למשל, כי זה יבוא ממילא מהם, מההורים ומאוחר יותר – מהשוק. הם אינם צריכים אותנו בשביל זה. חשוב דווקא להעניק להם השכלה רחבה ותכנים רוחניים וחברתיים לנשמה. הרי הם לא ילמדו היסטוריה וספרות בהתנדבות". אבל היא מודה שהמשימה אינה קלה. "הייתי פותחת כיתה בספרות גם אילו היו רק עשרה תלמידים, אבל לא היו לי אפילו עשרה".

לעומת זאת בבתי ספר רבים מוצע כיום לתלמידים מגוון של מקצועות לימוד הדורשים התמחות צרה. תלמידים יכולים לבחור בתחומים חדשים יחסית, אופנתיים ותכליתיים כמו תקשורת, מנהל עסקים, בינה מלאכותית, רובטיקה וביו-טכנולוגיה.

לדברי מנהלים, תנודות השוק מורגשות מאוד בכיתות הגבוהות בתיכון. לפני שנים אחדות הייתה נהירה למחשבים, וכיום מבוקשות בעיקר שתי מגמות: תקשורת וכלכלה ומנהל עסקים. "יש גם דרישה למקצועות הראליים שמבוקשים בצבא ובטכניון – מתמטיקה, פיזיקה וכימיה". כלומר כבר בסוף כיתה י' תלמידים "מחשבים" מה כדאי להם ללמוד כדי לרכוש מקצוע שמאפשר להרוויח כסף. שנות בית הספר כבר אינן חממה של השכלה אלא שלב במסלול מעשי, כלכלי.

(מעובד על פי כתבה מאת א' קיזין, **הארץ**, כ"ו באלול תשס"ג, 23 בספטמבר 2003)

נושא 5: "הווי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים" (מסכת אבות, פרק ד', משנה ט"ו)

על פי הביאור למובאה זו, מוטב לאדם להתחבר לגדולים ולחכמים ממנו, להיות הקטן שבהם ולא להיות ראש לקטנים ופחותים ממנו.
(מתוך פנחס קהתי, **משניות מבוארות**, ירושלים, תשנ"ו)

דון בגישה זו ובהשלכותיה על הפרט ועל החברה, **הבע** את דעתך עליה, **והדגם** את דבריך (מתחומים כמו לימודים, חברה, ספורט ועבודה).

נושא 6: מחאה באמצעות אמנות

יצירות אמנות כגון ציורים, שירים, מחזות הן לעתים אמצעי מחאה שמטרתן לחולל שינוי. כתוב מאמר על יצירות אמנות המשמשות אמצעי מחאה. במאמך **הצג** יצירת אמנות (אחת או יותר), **הסבר** את גילויי המחאה בה, **והבע** את דעתך על השימוש בה להבעת מחאה.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך התרבות והספורט